

THE IRON SOLDIER OR ABOUT A DIFFERENT TYPE OF FUND RAISING

Valeria Soroștineanu

Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: The most interesting way of fund raising took place not only in Sibiu, but in many other cities of the Dualist State by the so-called iron soldier (known under other names: The Iron Brave man of Sibiu, Hermannstädter Wehrmann in Eisen or Nagyszebeni Vasvitèz).

For the Dualist State, these iron soldiers were mentioned in all big cities from the German part, but this model became popular in the Hungarian part, too. We have to admit that in Sibiu the initiative was general Victor Njegovan's, command of Army XII of Sibiu between 1914-1916, raising from soldiers on the front the sum of 9200 crowns.

It is obvious that there was a double motivation : to raise funds and to keep in the memory of people, as it was mentioned in the Romanian newspaper Telegraful Roman of Sibiu « the feeling of sacrifice for the future generations so that the name of those who lived would be kept, of those who worked and especially contributed to taking care of the disabled during the universal war ». The statue was opened on August, the 1st, 1915 and it was placed for a while in the Big Square of Sibiu. The image of the Iron Soldier was reproduced on a series of cards for propaganda and fundraising ; the campaign gathered 41 000 crowns and was declared closed in Summer 1916.

Keywords: war, donation, family, soldier, orphan.

Atentatul de la Sarajevo din 28 iunie 1914 și intrarea în prima conflagrație mondială urmau să dea statului dualist ocazia mult așteptată pentru a limita drastic ambițiile slavilor de sud din imperiul printr-o lecție dură dată Serbiei. Mai mult, ca importanță strict politică, lecția dată celor vinovați de asasinat, urma să impună ordinea imperiului dualist în Balcani, în dauna Rusiei, principala competitoră din zonă.

Deloc impresionat de aderarea României la alianța cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, așa cum era la fel de dornic de continuarea maghiarizării în partea maghiară a imperiului, primul-

ministru al Ungariei, Tisza Istvan a considerat că, în ceea ce îi privește strict pe românii din Transilvania și Banat nu au excelat niciodată, nu excelau și asemenea unei axiome, nu urmau să exceleze niciodată în a fi loiali patriei ungare.

Cu toate acestea, în primii ani ai conflictului, comportamentul românilor în ansamblu s-a integrat în cel comun, de respectare a ordinelor primite, dimpotrivă, așa cum a menționat în memoriile sale, Sextil Pușcariu, „simțul datoriei” a fost încă prezent. Ulterior, sub presiunea diplomației germane, autoritățile de la Budapesta au fost nevoite să declanșeze alte tratative cu reprezentanții Partidului Național Român, imaginea oficială, indusă la Viena, fiind aceea a unei posibile reconcilierii din mers cu elita românească, căreia i s-a promis o eventuală relaxare a legislației școlare.

În plan intern însă, dincolo de cele declarate cancelariilor diplomatice, mai ales pentru urechile diplomaților din România, a cărei intrare în război era așteptată, pentru supușii coroanei ungare, autoritățile au demonstrat mereu o stare de neîncredere și un comportament care a dus, în final, la efectul opus celui urmărit. Românilor mobilizați li s-au acordat satisfacții minore: purtarea cocardelor tricolore sau intonarea cântecului „Deșteaptă-te române!”. Ordinele de mobilizare au fost publicate și în limba română, pentru prima dată după 1867 iar chemarea la luptă a părut justificată, inclusiv pentru cei înrolați, răzbușarea asasinării arhiducelui moștenitor Franz-Ferdinand, de la care și românii avuseseră mari așteptări. (Maior, 2004:171-187)

La mai puțin de un an, pe front, dacă ar fi să menționăm doar purtarea cocardelor tricolore, acestea au fost pentru orice ofițer maghiar, motiv de frondă și insultă, sever pedepsită în regimentele de honvezi.

Diferența care s-a menținut în continuare între atitudinea autorităților și națiune a română ar fi necesitat, pentru reconstituirea încrederii între cele două comunități, exact ceea ce războiul a refuzat să mai ofere, timpul. Situația a fost similară prezentării unui tablou al colaborării dintre societatea oficială și cea românească, la care în timp, un ochi atent putea observa deja fisuri care erau tot mai evidente.

La începutul anului 1915, Alexandru Vaida-Voevod observa ceea ce el numea: „o calmare a spiritelor”, care s-a dovedit a fi doar de suprafață, declanșându-se, mai ales după trecerea Italiei de partea Antantei, pe frontul intern, prin acuzații la adresa membrilor elitei, cu privire la lipsa lor de loialitate. (Maior, 2004:171-187)

Teama a fost sporită și de numărul mare de dezertori, care devine evident odată cu anul 1915, numărul lor se estima la 20.000, alături de ei fiind și absolvenții secției de pedagogie ai Institutului teologic-pedagogic de la Sibiu, promoția anului menționat. Mai mult, situarea orașului Sibiu, ca și Brașov în imediata apropiere a graniței cu România, a dus și la includerea lor într-o serie de acțiuni de propagandă, din partea ambelor state, deși puține acțiuni directe ale regatului român au fost probate în timp. Prim-pretorul din Miercurea-Sibiului își anunța superiorii de existența unor depozite clandestine de armament organizate de români pe teritoriul plasei sale. Într-o telegramă din 27 iulie 1915, ministerul de interne a cerut tuturor comișilor, dar mai ales celor din Brașov și Sibiu să combată răspândirea unor hărți cu România Mare și o posibilă stare de spirit defetistă în rândul soldaților români, care să ducă la dezertări în așteptarea unei “invazii românești”.

Din raportul secret nr. 481 din 23 12 1915 al șefului poliției de graniță, Imre Homer înaintat ministrului de interne, acesta s-a plâns de starea de spirit a românilor, fiind sigur că după atacul armatelor ruse, "România va porni împotriva noastră". În contrapartidă, de la începutul războiului, prin satele românești s-a răspândit zvonul că Rusia a atacat România și a invadat Moldova. (Voicu, 1985:156)

Ar fi însă incomplet să nu menționăm și faptul că pentru unii lideri ai mișcării naționale românești de după 1910, problema românilor din statul dualist, în contextul conflictului mondial nu se putea rezolva decât prin intervenția României, victoria fiind considerată, prea facil, ca fiind la îndemână. Astfel, plecat din 1914 în România, Octavian Goga alege să lupte în mod deschis împotriva statului dualist, fiind cunoscute eforturile sale pentru a înființa o Legiune română în Italia, care se organiza deja la începutul anului 1915. Alături de el, alți membrii ai elitei românești, au ales să treacă în România, cazul lui Onisifor Ghibu, referent școlar la Sibiu și parohul Ioan Moța din Orăștie, care au fost, ulterior, demiși din posturi de către Consistoriul arhidiecezan de la Sibiu, în luna noiembrie a anului 1915. (*Telegraful Român*, T.R., an LXIII, nr. 116, 1915:467.)

În ceea ce privește istoriografia subiectului, ea și-a avut, fără îndoială punctul de pornire în spațiul german, unde s-a realizat o împletire interesantă a mitului cavalerului medieval care luptă pentru o cauză dreaptă și popularitatea imensă creată în jurul lui Paul von Hindenburg, eroul de la Tanenberg și Lacurile Mazuriene. Nu a fost nici o îndoială că popularitatea imensă de care s-a bucurat Paul von Hindenburg, general și apoi feldmareșal al armatei germane, a ocultat

și persoana împăratului Wilhelm al II-lea, destul de atent inițial în a se impune ca lider salvator al Germaniei și chiar al Europei. Ca punct de pornire pentru ceea ce s-a numit în genere ostașul de fier au stat două modele: statuia de fier a lui Paul von Hindenburg, ridicată în apropierea coloanei Victoriei din Berlin, suprem omagiu pentru militarul, salvator al celui de-al doilea Reich german și Ostașul de fier de la Viena. Ca și cronologie, întreaga activitate de strângere de fonduri s-a derulat în intervalul 1915- 1917.

În spațiul german s-a manifestat o simbolistică foarte variată pentru monumentele ridicate, de la motivul crucii de fier și al cavalerului, cele mai des uzitate, la blazoanele orașelor, simboluri animaliere, vegetale, reprezentarea unei cărți, a unui scut, simbolizând puterea de apărare a orașului, harta Germaniei sau uși cu simbolul crucii de fier la intrarea în biserici sau în clădiri publice.

Inevitabilă a fost și asimilarea unor figuri de sfinți, ocrotitori ai țării sau patroni ai orașelor, primari de burguri germane, urmați apoi de personaje din istoria medievală. Dintre sfinți cei mai des reprezentanți au fost: Sf. Mihail, considerat patronul Germaniei iar ca patroni ai orașelor, cazul Sf. Reinhold, patronul orașului Dortmund. Personajele istorice, care au dat personalitate cavalerilor îmbrăcați în fier, care i-au reprezentat pe: Roland, campionul absolut al reprezentărilor cavalerului de fier, Charlemagne, Henric Leul, duce de Saxonia, Gottfried "Götz" von Berlichingen sau pe împăratul Friederich Barbarossa.

O altă categorie a fost cea a personajelor care au instaurat cel de-al doilea Reich german, de la Otto von Bismark la generalul cazul generalului August Karl von Goeben, care a dat identitatea sa ostașului de fier din orașul natal, Stade.

Cele mai multe statui de cavaleri au preferat să aibă chipul omniprezentului general Paul von Hindenburg dar și a altor și a altor ofițeri, care se ilustraseră în război și puteau fi confiscați de diverse orașe germane, sub motivul locului de naștere, al studiilor sau pur și simplu ca simbol: astfel statui de fier ale lui Hindenburg, reprezentat ca și un cavaler teuton au fost menționate și în orașe din actuala Polonie. Urmează apoi Coloana lui August von Mackensen la Torgau, unde personajul menționat a urmat gimnaziul. La fel, menționăm și pe prințul moștenitor al Bavariei, Rupprecht, comandantul armatelor germane din Lorena și monumentul său de la Neuburg an der Donau, la fel și pe generalul Otto von Emmich. Marinarii nu au lipsit nici ei din procesul de promovare, cele mai cunoscute cazuri fiind ale lui Karl von Muller, căpitanul crucișătorului

Emden din orașul cu același nume și mai ales al amiralului Tirpitz, a cărui statuie bătută în cuie de la Wilhelmshaven, s-a alăturat celei care reprezenta un submarin.

În această vastă și bine organizată activitate au fost mobilizate și comunitățile germane din S.U.A și America de Sud.

Nici aliații nu au fost uitați, cum în anul 1915, anul ridicării celor mai multe astfel de statui, de exemplu, în orașul german Amberg, monumentul a fost dedicat adunării de fonduri pentru Crucea Roșie din Bulgaria iar la Istanbul, un tun de fier, instalat în fața ministerului de război în iunie 1916, sărbătorea eșecul naval al Antantei de a ocupa strâmtoarea Dardanele în aprilie 1915. (http://www.munzeleverling.de/download/Kriegsnagelungen_August_2012)

Dacă urmărim istoriografia subiectului, Martin Kronenberg a reușit să ofere o imagine completă a etapelor de construire a cultului eroilor în Germania primului război mondial prin includerea școlilor și în edificarea statuiilor de lemn, îmbrăcate ulterior în fier, în cadrul unor ceremonii, unde școala asigură un decor obligatoriu. (Kronenberg: 2010)

În lucrarea menționată, autorul a prezentat în amănunt felul în care ostașul de fier s-a integrat într-o activitate mult mai vastă și bine organizată cu importanță cel puțin duală, de strângere de fonduri pentru cei care au suferit în spatele frontului, familiile celor plecați pe front cu precădere și crearea și alimentarea patriotismului național. Așa cum au fost semnalate cazuri în toate statele beligerante, implicarea școlii în susținerea acestei atitudini a fost, alături de intervenția elementului politic cea mai importantă componentă.

În mediul german, modelul cel mai des uzitat, crucea de fier a fost și subiectul unei lucrări, aparținând lui Benno Fritzke și Paul Matzdorf, care urmărea dezbateră principalului subiect, ridicarea de astfel de monumente de război ca suport pentru ceea ce în general a fost numit ajutorul de război. Ridicate în fața principalelor clădiri din oraș, de obicei în fața primăriei, întregul ceremonial de la baterea primului cui și până la inaugurarea statuii în sine, a presupus, în timp, respectarea unei ceremonii, cu un program, care putea ajunge la 24 de puncte, cu evidente trimiteri la epoca medievală. (Benno Fritzke și Paul Matzdorf)

În spațiul monarhiei dualiste, alături de modelul german, o altă sursă de inspirație a fost cea a trunchiului de copac din centrul Vienei, păstrat sub sticlă în corpul palatului Equitabile din actuala piață Sf. Ștefan, datat în secolul al XV-lea și în care au fost bătute cuie de fier, motivațiile oferite de-a lungul timpului fiind de o mare diversitate.

Cele mai numeroase legende referitoare la acest subiect aparțin secolelor XVII și XVIII și s-au bazat cu precădere pe motive de sorginte medievală: într-o perioadă precreștină, a făcut parte dintr-o pădure sacră din apropierea Vienei, după apariția burgului medieval, în trunchiul de copac s-au bătut cuie pentru ca să poarte noroc calfelor din breasla lăcătușilor, asemenea monedelor aruncate în fântâni ale dorințelor, mai ales ca mulțumire pentru vindecare. Nu au lipsit nici legendele negre, care îl implicau pe diavol în ascunderea de către ucenic a unui prețios cui furat de la meșter sau convingerea acestuia să își de-a fata de soție calfei, care reușise să construiască un lacăt imposibil de deschis, lăsând înăuntru trunchiul de copac. (https://en.wikipedia.org/wiki/Stock_im_Eisen)

Pentru că imaginea unui cavaler era mult mai potrivită cu imaginea războiului, a fost cea mai des uzitată imagine pentru a ajuta, ceea ce a fost onorabil, familiile văduvelor și orfanilor de război. După ce primul cavaler de fier a fost inaugurat la Viena în 6 martie 1915, s-a dezvoltat o întreagă literatură, care stabilea în amănunt întregul proces, de la sfaturi practice la costuri și schițe, așa cum întregul proces a fost reconstituit în mediul austriac de către Gotthold Riegelmann. (Riegelmann)

Un inventar interesant al statuilor îmbrăcate în fier a realizat pentru spațiul german și al fostului stat dualist, dr. Dietlinde Munzel-Everling, al cărei repertoriu a fost postat pe internet odată cu anul 2012 (Munzel-Everling, 2008)

Deși s-a considerat ca având specificitate doar în spațiul german, ostașii sau cavalerii de fier au fost menționați și în partea ungară a imperiului, începând cu cel inaugurat la Budapesta, în piața Francisc Deak, în cursul anului 1915, în prezența arhiducelui Carol-Ștefan și a arhiducesei Augusta, modelul ales fiind al unui cavaler din timpul domniei regelui Matei Corvin.

Pentru Banat au fost menționate asemenea inițiative la Arad-un cavaler, inaugurat în 1915 și la Oradea- un soldat de fier, numit Paznicul de la Isonzo a fost ridicat la 17 iulie 1917 în fața Primăriei.

În Bucovina motivul preferat a fost vulturul, la Cernăuți, monumentul, ridicat în iunie 1916 a simbolizat eliberarea de sub ruși, care în momentul cuceririi orașului au demontat vulturul imperial de pe primăria orașului. Monumente similare au fost ridicate în : Vatra Dornei, Rădăuți și Câmpulung, cu o completare interesantă pentru monumentul din Rădăuți, un buzdugan, realizat de către un elev de gimnaziu, care a fost inaugurat în aceeași zi cu cel din Cluj, la 18 august 1915.

În Transilvania modelul ostașului sau al cavalerului de fier, a fost menționat în : Cluj, Sibiu, Brașov și Odorhei. De cele mai multe ori, donația propriu-zisă a fost însoțită și de menționarea ei în cărțile de onoare.

La Cluj, *Telegraful român* și *Foaia Poporului* au prezentat ceremonia din data de 18 august 1915, dedicată *Santinelei Carpaților*, nume dat soldatului de fier de aici. La ceremonie, societatea românească i-a ales pe protopopul ortodox al Clujului, Tului Roșescu și pe cel greco-catolic Elie Dăianu să o reprezinte. (T.R., LXIII, 1915 :367, T.R., LXIII, 1915 :459, <http://www.kriegsnagelungen.de/donaumonarchie/>)

Despre *Ostașul de fier* de la Brașov știm doar că a fost cel mai înalt, 4 metri. Un caz interesant a fost cel al ostașului de fier din Odorheiul Secuiesc, operă a sculptorului Istvan Erdely, inaugurat la data de 08 12 1917 în onoarea regimentului 82 de infanterie și cunoscută în spațiul local sub denumirea de *Secuiul de fier*. Conform datelor care țin de istoria locală, structura de lemn a soldatului a fost acoperită cu solzi de fier. Monumentul a fost dezafectat în 19 decembrie 1919 de către armata română. <https://de.wikipedia.org/wiki/Kriegsnagelungen>)

De cele mai multe ori, donația propriu-zisă a fost însoțită și de menționarea ei în cărțile de onoare.

În Sibiu, la fel ca și în alte orașe importante din Transilvania, s-a derulat o campanie bine organizată de strângere de fonduri atât pentru cei de pe front dar și pentru susținerea familiilor celor plecați în război. De la început trebuie subliniat faptul că în afară de sumele adunate în beneficiul filialei locale a Crucii Roșii, care au ajuns în 1915 la suma de 61.000 de coroane, nici o altă inițiativă de a aduna bani în beneficiul orfanilor de război și a invalizilor nu a fost depășită de campania de donații a Ostașului de fier. În Sibiu, Ostașul de fier a mai fost numit în mediul german *Hermannstadter Wehrmann im Eisen*, în cel maghiar, *Nagyzebeni Vitez* și de către români, *Ostaș sibian în fier*.

A fost evident că, tocmai datorită importanței militare a orașului, s-a folosit orice mijloc pentru adunarea de fonduri și în același timp pentru a scoate în evidență în scop propagandistic imaginea victorioasă a Armatei a XII-a, cu sediul în Sibiu și a celor care s-au ilustrat în conducerea ei. Cel care s-a bucurat de o asemenea imagine a fost comandantul Armatei a XII-a, între 1911-1915, generalul Herman Kovess von Koveschazza, învingătorul de la Belgrad și Ivangorod, al cărui tablou în cărbune, expus în vitrina celui mai mare magazin din centrul orașului, a fost tras la sorți, în beneficiul Crucii Roșii. La fel, în presa sibiană au fost prezentate

toate datele legate de victoriile în care s-au ilustrat regimentele care aveau în componență, militari din comitatul Sibiului, cazul regimentului 31 și a victoriei raportate de acesta la Mitrovița/Serbia.

Un alt moment care a scos în evidență importanța pentru propagandă a victoriei militare și a iluziei că ea poate duce la încheierea conflictului a mai fost ilustrată în orașul Sibiu și de sărbătorirea în luna iunie a anului 1915 a victoriei de la Lemberg, când orașul a fost împodobit cu steaguri iar muzica militară a parcurs străzile principale ale orașului, unde în Piața Mare au fost intonate imnul regal și cel german, în fața unui public numeros iar unele case au fost luminate până noaptea târziu. Tocmai pentru a menține moralul ridicat și a legitima într-un fel sacrificiile făcute de populația comitatului Sibiu, ultimii 3 comandanți ai Armatei a XII-a, cu sediul în oraș, baronul Pflanzler-Baltin, Herman Kovess von Kovesshaza, Victor von Nyegovan, alături de generalul Arz von Straussenburg, originar din Transilvania au devenit cetățeni de onoare ai orașului. (T.R. LXIII,1915:387, T.R., LXIII,1915:487, T.R., LXIII,1915:249)

Telegraful Roman a subliniat și el în paginile sale, motivația acestei inițiative, care s-a bucurat de o mare popularitate în Germania dar și în spațiul statului dualist :“sentimentul de jertfă pentru generațiile viitoare, pentru a se păstra numele celor care au trăit, au lucrat și în special au contribuit la îngrijirea invalizilor în anii războiului universal”.După mobilizarea armatei a XII-a și plecarea pe front, noul comandant al Garnizoanei Sibiu odată cu anul 1915, generalul Victor Njegovan a devenit principalul susținător al acestei inițiative, mai mult, adunase de la soldații de pe front suma de 9200 de coroane. Statuia a fost proiectul arhitectului Iosef, baron Bedeus von Scharberg, inițial construit din lemn, scheletul său a fost îmbrăcat în fier, prin baterea a mii de cuie, simple sau cu capetele, acoperite cu aur sau argint. Campania s-a derulat în prima parte a anului 1915 și a luat sfârșit în luna iulie, inaugurarea a avut loc în data de 01 08 1915. Inițial așezată în Piața Mare a orașului, ulterior a fost mutată în magazinul lui Mihail Brekner.

La festivitatea din data menționată, după defilarea militară și cuvântările generalului Njegovan și a comitelui suprem Walbaum, primele cuie au fost bătute în numele împăratului Francisc-Iosif și al primului-ministru ungar Tisza Iosif. Din Comitetul de onoare au făcut parte, alături de episcopul Bisericii Evanghelice C.A., D.F. Teutsch, generalul Victor Njegovan, parohul romano-catolic al Sibiului, principele Egon von Hohenlohe, comitele suprem Friedrich

D.Walbaum, vice-comitele Wilhelm Fabritius, primarul Albrecht Dörr precum și reprezentanții numeroaselor reuniuni și asociații din Sibiu.

Comunitatea românească din Sibiu a fost reprezentată de dr. Ioan Stroia, protopopul Sibiului în numele mitropolitului Ioan Mețianu. Instituțiile românești care s-au remarcat prin contribuțiile sale pentru Ostașul de fier au fost mitropolia ortodoxă, Banca Albina și Asociațiunea pentru cultura și literatura poporului român Astra.

Pentru românii din Sibiu nu a rămas neobservat faptul că în jurul ostașului sau viteazului de fier au fost arborate printre steaguri și tricolorul, care, oricum, a fost arborat pe câteva clădiri românești : seminarul arhidiecezan, reședința arhidiecezană sau casele particulare ale doctorilor Ilie Beu sau Nicolae Ittu.

Tot pentru propagandă și adunarea de fonduri, imaginea *Viteazului de fier* a fost reprodusă pe o serie de ilustrate, campania de adunare a fondurilor, care a ajuns la 41.000 de coroane, a fost declarată încheiată în 1916. (T.R., an LXIII, 1915:503, T. R., an LXIV, 1916:171.)

Așa cum s-a observat ceremoniile de inaugurare a cavalerilor sau a ostașilor de fier s-au derulat mai ales în anul 1915 iar banii strânși au fost donați pentru familiile celor care au murit pe front, respectiv pentru cei care s-au întors cu un handicap sever.

Soarta acestor monumente a fost dată de evoluția ulterioară a evenimentelor militare și implicit politice, cele mai multe, conform surselor bibliografice, au fost distruse de trupele române în cursul anului 1919. Astfel, cu excepția cavalerului de fier de la Sibiu, care astăzi este păstrat în curtea muzeului de istorie din cadrul Complexului Muzeal Național Brukenthal, știm foarte puțin despre soarta celorlalte statui.

Ostașii de fier de la Arad și Oradea au fost distruși după război de către soldații români, la fel și cel din Brașov.

Soldatul de fier de la Odorheiul Secuiesc a avut o evoluție mult mai interesantă, deși statuia a fost distrusă de soldații români în 1919, a fost refăcută în anii '90 și reînălțată în 15 03 2000. (Kriegsnagelungen_August_2012.pdf)A fost, cel puțin pentru spațiul românesc, singura statuie *reactivată*, în mod oficial în folosul istoriei locale a orașului, locuit în proporție de 96% de secui. În locul soldatului de fier original a fost realizată o statuie de bronz, înaltă de 2,60 metri, opera profesorului Szaba Janos, de la Liceul „Palo Imre”, din Odorhei Secuiesc, care a realizat statuia după fotografii de epocă.

După instalarea din nou a Secuiului de fier în piata Marton Aron, din centrul municipiului Odorheiu Secuiesc a fost clar mai ales pentru comunitatea românească și oficialitățile române că acesta a fost confiscat definitiv pentru istoria maghiară cu accente iredentiste. (a se vedea și faptul că la ceremonia de inaugurare tonul a fost dat de demnitarii care au sosit din Budapesta). În fiecare an, mai ales de Ziua maghiarilor de pretutindeni, depunerea de coroane de către husari la statuia Secuiului de fier a devenit o parte componentă a unui ritual de revigorare a unei istorii, care ne poartă înainte de 1918. (<http://www.cuvantul-liber.ro/news/51945/61/center-b-Cine-s-a-speriat-de-coltii-Lupoaiței-latine-din-Toplita-b-center>),

Fără nici un dubiu, donațiile făcute în numele generic al Soldatului de fier și-au demonstrat eficiența nu numai în Germania sau partea germană a statului dualist dar și în Banat, Bucovina sau Transilvania. Ele au captat atenția întregii comunități, de la elita acesteia dar până la membrii modești ai acesteia, de la militari la civili sau la elevii, care au făcut parte, alături de militari din ceremoniile de inaugurare.

La fel, putem afirma și faptul că, tocmai prin finalitatea pe care au avut-o, în majoritatea cazurilor fondurile au fost destinate celor care au alcătuit frontul de acasă, prin ajutorarea văduvelor, orfanilor și a invalizilor de război, donațiile pentru soldatul de fier s-au încadrat într-un efort conjugat și bine organizat de includere a întregii societăți în susținerea efortului de război și mai ales în găsirea unor motivații, care să justifice ducerea lui până la o victorie, care se va dovedi în următorii ani ai conflictului tot mai departe de capacitatea de rezistență atât a celor de front dar și a celor rămași acasă, să ducă propriul război.

BIBLIOGRAPHY:

1. Maior, 2004, Liviu Maior, *Românii în armata habsburgică*, București, 2004
2. Voicu, 1985, Constantin Voicu, *Biserica strămoșească din Transilvania în lupta pentru unitatea spirituală și națională a poporului român*, Sibiu, 1985
3. Racovițan, Matei, 1993, Mihai, Racovițan, Pamfil, Matei, *Sibiul și Marea Unire*, Sibiu, Cercul militar Sibiu, 1993
4. „Demiși din post” în: *Telegraful Român* (T.R.), an LXIII, nr. 116, 1915
5. http://www.munzeleverling.de/download/Kriegsnagelungen_August_2012, accesat în 14 septembrie 2015

6. Kronberg,2010,Martin Kronenberg, *Die Bedeutung der Schule für die "Heimatfront" im Ersten Weltkrieg: Sammlungen, Hilfsdienste, Feiern und Nagelungen im Deutschen Reich*.Dissertation, [University of Göttingen](http://www.uni-goettingen.de), 2010, accesat în 14 septembrie 2015.
7. Fritzke, Matzdorf, Benno Fritzke și Paul Matzdorf, *Eiserne Kreuz-Nagelungen zum Besten der Kriegshilfe und zur Schaffung von Kriegswahrzeichen* , accesat în 14 septembrie 2015.
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Stock_im_Eisen, accesat în 14 septembrie 2015.
9. Riegelmann, Gotthold Riegelmann,*Der Stock in Eisen: praktische Ratschläge zur Errichtung einfacher Nagelholzmale mit Ideenskizzen und Kostenberechnungen*, accesat în 14 septembrie 2015.
10. Munzel-Everling,2008,dr. Dietlinde Munzel-Everling,*Kriegsnagelungen Wehrmann in Eisen Nagel-Roland Eisernes Kreuz*, Wiesbaden, august 2008, accesat în 13 septembrie 2015.
11. *Inaugurare* în:T.R., an LXIII,nr.91,1915,T.R.,an LXIII,1915,nr.114
12. <http://www.kriegsnagelungen.de/donaumonarchie/>-“Für Kaiser, König und Vaterland” – Kriegsnagelungen in der Donaumonarchie im 1. Weltkrieg, accesat în 15 septembrie 2015.
13. http://www.munzel+everling.de/download/munzel_nagelfiguren,2012,http://www.munzel+everling.de/download/Kriegsnagelungen_August_2012.pdf,
14. <http://www.cuvantul-liber.ro/news/51945/61/center-b-Cine-s-a-speriat-de-coltii-Lupoacei-latine-din-Toplita-b-center>,http://archive-ro.com/ro/t/tourinfo.ro/2013-04-10_1857040_23/TOURINFO_Turisztikai_Inform%C3%A1ci%C3%B3s_Iroda_Sz%C3%A9kelyudvarhely/,accesate în 15 septembrie 2015.
15. T.R., an LXIII, nr. 96,1915,T.R., an LXIII, nr. 121,1915, T.R., an LXIII, nr. 62, 1915.
16. T.R., an LXIII, nr.125,1915, „Ostașul de fier” în: T. R., an LXIII,nr. 42, 1916.
17. *Kriegsnagelungen_August_2012.pdf*., accesat în 14 septembrie 2015.
18. <http://www.cuvantul-liber.ro/news/51945/61/center-b-Cine-s-a-speriat-de-coltii-Lupoacei-latine-din-Toplita-b-center>, accesat în data de 14 septembrie 2015